

Plan mot diskriminering och kränkande behandling

Förskolan Trollet

Upprättad: 2018-09-01

Reviderad: 2019-09-01

Innehållsförteckning

Inledning	s 3-4
Syfte och bakgrund	
Främja likabehandling och motverka kränkningar	
Ett sammanhållet uppdrag	
Tillitsfulla relationer	
Normer, normmedvetenhet och normkritik	
Definitioner	s 5
Styrdokument	s 6
Främjande och förebyggande arbete	s 7
Plan mot kränkande behandling	s 8
Aktiva åtgärder mot diskriminering	s 9
Plan mot diskriminering	s 10
Fördjupnings- och referensmaterial	s 11-12

Inledning

Syfte och bakgrund

Dokumentet är barn- och ungdomsförvaltningens beskrivning av den **lägstanivå** som en **plan mot diskriminering och kränkande behandling ska innehålla**. Varje förskola/skola kan välja en annan struktur (ordningsföljd) av innehållet samt fylla på med mer information.

Nedanstående punkter har, i kombination med det som nationella styrdokument föreskriver, varit viktiga utgångspunkter vid framtagandet av detta dokument.

Exempel på framgångsfaktorer i likabehandlingsarbetet är:¹

- att arbeta med ett normkritiskt förhållningssätt,
- att hela verksamheten är delaktig (inklusive barn och elever)
- att aktivt och löpande arbeta med planen mot diskriminering och kränkande behandling och
- att planen grundas i verksamhetens situation här och nu.

När det i texten står **skola, skolmiljö** etc. så **innefattar** det alla **skolformer**: förskola, förskoleklass, fritidshem, grundskola och grundsärskola.

Främja likabehandling och motverka kränkningar

Utbildningen ska enligt skollagen och läroplanerna utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter. Ibland sammanfattas detta som skolans värdegrund. Det främjande arbetet ska syfta till att förankra respekten för alla människors lika värde samt att bidra till en skolmiljö där alla barn och elever känner sig trygga och utvecklas.

Skolans värdegrund ska genomsyra verksamheten. Men vad betyder det egentligen? Kanske kan vi förstå värdegrunden som summan av de val, överenskommelser och handlingar som elever och skolpersonal manifesterar i skolan. Värdegrund blir därmed något vi gör och skolans värdegrund, så som styrdokumentet formulerar den, genomsyrar verksamheten först när vi medvetet väljer och agerar på ett sätt som främjar barns/elevs lika rättigheter och möjligheter i skolan

Ett sammanhållet uppdrag

Arbetet med skolans värdegrund kan beskrivas med hjälp av perspektiven **om, genom** och **för**. Barn och elever utvecklar i arbetet med värdegrunden kunskaper om mänskliga rättigheter och demokrati. Värdegrundsarbetet sker också genom exempelvis de demokratiska arbetsformer och positiva arbetsklimat som ska råda i verksamheterna. I detta arbete utvecklar barn och elever förmågor som behövs för att aktivt kunna verka i ett demokratiskt samhälle. Perspektiven möjliggör **en helhetssyn** som bidrar till att **värdegrunden integreras i kunskapsmålen**.

Utdrag ur läroplanerna:

”Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I samarbete med hemmen ska barnens utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar främjas.

Förskolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar.”²

¹ Se Skolverkets hemsida: Sju timmar om... Förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling

”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen. Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver.”³

Tillitsfulla relationer

Här följer några exempel på hur personal kan skapa förtroendefulla relationer till barnen/eleverna i skolan. Ett antal faktorer, hämtade från nedan citerade doktorsavhandling⁴, lyfts fram som särskilt viktiga vid relationsbyggande:

- att ta sig tid att lyssna,
- att se hela barnet/eleven – att låta barnets/elevens livsvärld få ta plats,
- att lyfta in barns/elevs erfarenheter i undervisningen,
- att på andra sätt möjliggöra barns/elevs delaktighet och inflytande,
- att bemöta barnen/eleverna utifrån de behov de har och
- att bygga ett förtroendekapital att ta av den dag läraren exempelvis behöver tillrättavisa ett barn/en elev.

Normer, normmedvetenhet och normkritik

Normkritiska perspektiv kan vara ett stöd och ge skolpersonal konkreta verktyg i skolans arbete med att hålla ihop arbetet med värden och kunskaper. Ett normkritiskt arbete berör hela det pedagogiska uppdraget och kan vara en grund för att dagligen, i planering, lektions-/verksamhetsinnehåll, bemötande, kollegialt lärande, reflektioner och bedömning arbeta mot att uppfylla målen i läroplanen.

Förutom att ge stöd i det dagliga pedagogiska arbetet och hjälpa till att uppfylla skolans demokratiuppdrag kan normmedvetenhet också hjälpa till att förebygga kränkningar i skolan. I flera rapporter⁵ fastslås att det som ligger till grund för att diskriminering och kränkande behandling uppstår inom skolan är normer. Normer riskerar att bidra till förtryck och ett uppreparande av maktstrukturer som leder till exkludering, diskriminering och kränkande behandling, som exempelvis våld (Skolverket 2009:88, Ungdomsstyrelsen 2013:13).

² Läroplan för förskolan Lpfö 98 - Reviderad 2016, s 5, *Förskolans uppdrag*

³ Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Reviderad 2017), s 9, *Skolans uppdrag*

⁴ Lilja, A. (2013). *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev* (Doktorsavhandling, Gothenburg Studies in Educational Science, 338). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

⁵ Se artikel, *Normer, normmedvetenhet och normkritik*, Emilia Åkesson, Amphi Produktion / *Förskolan/skolans värdegrund – Grundskola och gymnasieskola/Modul: Främja likabehandling/Del 5: Normer, normmedvetenhet och normkritik*

Definitioner

Kränkningar av barns och elevers värdighet kan förekomma i form av:

- **Diskriminering** som innebär att ett barn eller en elev **missgynnas** av skäl som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.
Indirekt diskriminering: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, visst funktionshinder, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,
I verksamheten är det huvudmannen eller personalen som kan göra sig skyldig till diskriminering eftersom diskriminering handlar om missgynnande och förutsätter någon form av makt hos den som utför diskrimineringen.
- **Trakasserier** som innebär ett uppträdande som **kränker någons värdighet** och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Om någon ur personalen utsätter ett barn eller en elev för trakasserier benämns det diskriminering.
- **Kränkande behandling** är ett uppträdande som, utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen, kränker barns eller elevers värdighet.

I Skolverkets allmänna råd om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling finns följande beskrivning av trakasserier och kränkande behandling:

Trakasserier och kränkande behandling kan utföras av en eller flera personer och riktas mot en eller flera. De kan vara synliga och handfasta likaväl som dolda och subtila. De kan utföras inte bara direkt i verksamheten utan även via exempelvis telefon och internet. Trakasserier och kränkande behandling kan t.ex. uttryckas genom nedsättande tilltal, ryktesspridning, förlöjligande eller fysiskt våld. Kränkningarna kan även handla om att frysa ut eller bota någon. Kränkande behandling kan äga rum vid enskilda tillfällen eller vara systematiska och återkommande.

Vem avgör vad som är kränkande?

- Kränkande behandling är ett beteende som är oönskat.
- Det är barnet eller eleven som upplever sig utsatt för kränkande behandling som avgör vad som är oönskat och kränkande.
- För att det ska vara fråga om kränkande behandling enligt lagen måste kränkningen vara märkbar och tydlig.
- Den som kränker någon måste också förstå att uppträdandet upplevs som kränkande.
- I många situationer är det uppenbart att ett beteende är kränkande, men om det inte är det så måste barnet eller eleven klargöra för den som kränker att beteendet är ovälkommet.
- Barnet eller eleven kan också ta hjälp av personalen i verksamheten.
- Det är viktigt att komma ihåg att yngre barn inte alltid har möjlighet att förmedla sina känslor på samma sätt som äldre barn och vuxna.

(Skolverket: www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/krankning-av-elev)

Styrdokument

- Skollag (2010:800), 6 kap

- **Diskrimineringslag (2008:567)**
- **Förordning (2006:1 083) om barns och elevers deltagande i arbetet med en plan mot kränkande behandling**
- **Läroplan för förskolan Lpfö 18**
 - Förskolans värdegrund och uppdrag
 - 2.1 NORMER OCH VÄRDEN
 - 2.2 UTVECKLING OCH LÄRANDE
 - 2.3 BARNES DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE
 - 2.8 REKTORNS ANSVAR
- **Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 - Reviderad 2017,**
 - Skolans värdegrund och uppdrag
 - 2.1 NORMER OCH VÄRDEN
 - 2.2 KUNSKAPER
 - 2.3 ELEVERNAS ANSVAR OCH INFLYTANDE
 - 3. Förskoleklassen
 - 4. Fritidshemmet

Styrdokumentet för utbildningen påverkas även av och hänger samman med svensk och internationell rätt samt gemensamma överenskommelser som FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, Europakonventionen och FN:s konventioner om barnets rättigheter, medborgerliga och politiska rättigheter och avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Principen ur Barnkonventionen om barnets bästa och barnets rätt att uttrycka åsikter i alla frågor som rör barnet finns till exempel med som utgångspunkt i skollagen.

Främjande (för likabehandling) och förebyggande arbete (mot diskriminering och kränkande behandling)

Vi utgår från vårt förhållningssätt som bedrivs kontinuerligt, systematiskt och målinriktat i det dagliga arbetet utifrån "Förskolan Trollets verksamhetsidé" där vi beskriver vår tolkning av normer och värden, utveckling och lärande, barns inflytande, förskola och hem, samverkan med förskoleklass och skola, och uppföljning, utvärdering och utveckling.

Insats – Vad gör vi?

- Återkommande kollegiala samtal i olika forum, rörande vårt förhållningssätt och bemötande av barnen, t.ex. i reflektion med pedagogiska i våra perspektivgrupper, på arbetslagens reflektionstid och på personalkonferenser.
- Reviderad läroplan har inneburit ett behov av att revidera förskolans verksamhetsidé. I det arbetet diskuteras våra värdeord och dess betydelse i många olika forum.

Ansvariga: Rektor, pedagogista, all personal

- Vår jämställdhets- och mångfaldsgrupp träffas 5-6 gånger/läsår för att diskutera och ta fram strategier och intern och extern fortbildning inom området. Några tillfällen även ihop med kommunens nätutvecklare.
- Jämställdhets och mångfaldsgruppen har i uppdrag att revidera och förankra Planen mot diskriminering och kränkande behandling 2020

Ansvarig: Jämställdhetsgruppen bestående av fem förskollärare samt pedagogista/ rektor varav två är utbildade jämställdhetsutvecklare.

- Specialpedagogen har regelbundna barnhälsamöte med varje avdelning där förskollärare lyfter avdelningens arbete, barngruppen och det enskilda barnet utifrån perspektivet att främja alla barns rätt till en likvärdig utbildning.

Ansvarig: specialpedagog

- Återkommande open spacediskussioner runt dilemman för att göra varandra uppmärksamma på hur vi egentligen gör och hur det stämmer med vad vi tror vi gör t.ex. hur vi tilltalar flickor respektive pojkar, får alla det tidsutrymme de behöver osv.

Ansvarig: ledningsgrupp och jämställdhetsgrupp

- Vårdnadshavare ges möjlighet att diskutera på gruppsamtal/föräldramöten utifrån olika frågeställningar t.ex. jämställdhetsfrågor, trygghetsfrågor eller andra frågor som är aktuella.

Ansvarig: förskollärare, barnskötare, och vårdnadshavare

- På avdelningsnivå görs kartläggning och ansvarsfördelning med mål och metoder för att identifiera risker för trakasserier och kränkande behandling. Detta görs i arbetslaget under upptakten och följs upp respektive utvärderas i det systematiska kvalitetsarbetet. Pedagogistor gör en gemensam sammanfattning av läsåret och olika utvecklingsområden.

Ansvariga: förskollärare, barnskötare och pedagogistor

- Planen mot kränkande behandling tas upp i den lokala samverkansgruppen som en stående punkt på dagordningen. För att diskutera händelser men också för att delge varandra goda exempel och hur vi kan hjälpa varandra i den dagliga verksamheten.

Ansvariga: rektor

- Vi filmar olika situationer och reflekterar utifrån bl. a ett jämställdhetsperspektiv.

Ansvariga: förskollärare och barnskötare

- En av våra tre perspektivgrupper har fokus på att tillvarata hela dagen. Gruppen diskuterar och synliggör vårt förhållningssätt i olika rutinsituationer.

Ansvariga: pedagogistor, förskollärare, barnskötare

Plan mot kränkande behandling

Kartläggning

Ansvar: Rektor

Vi har genomfört följande **kartläggningar**:

- Barn- och ungdomsförvaltningens enkät
- Möten med vårdnadshavare såsom föräldramöte, ”fika med förskolechefen”.
- Organiserade samtal med barn såsom kontinuerliga reflektionssamlingar.
- Organiserade samtal med pedagoger såsom medarbetarsamtal i grupp.
- Organiserade barnhälsasamtal med arbetslagen.
- Trygghetsvandringar
- Dokumentation från fall av kränkande behandling.
- Pedagogisk dokumentation

Nulägesanalys

Ansvar: Rektor, biträdande rektor, förskollärare och barnskötare

Vår analys utifrån ovanstående kartläggningar är att det finns ett systematiskt arbete för att motverka och upptäcka fall av kränkande behandling där pedagoger, barn och vårdnadshavare medverkar. Det finns en tydlig organisation över hela dagen som innebär att det ska finnas närvarande pedagoger i alla våra miljöer. Pedagogistorna arbetar operativt i varje hus och på olika avdelningar för att sedan ge feedback i bland annat organisationen över hela dagen.

Mål för kommande år

Utifrån kartläggning och nulägesanalys ser vi att vi behöver arbeta med följande åtgärder:

- Stående punkt på husmöten och arbetsplatsträffar för att göra en nulägesbeskrivning och riskbedöma kring våra miljöer.
- Stående punkt på föräldramöten att informera och diskutera vårt ställningstagande och medvetna förebyggande arbete enligt denna plan tillsammans med barnen.
- Utifrån möte med vårdnadshavare och vårdnadshavarenkäten görs en handlingsplan med åtgärder för aktuell barngrupp.

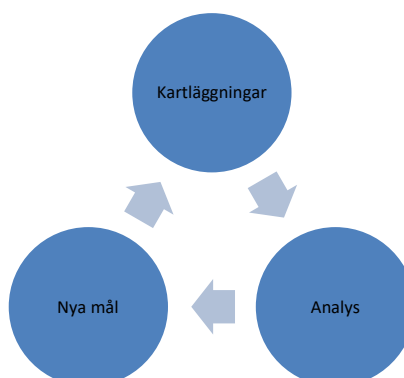
Uppföljning och utvärdering

Uppföljning genomförs i augusti vid upptakten, i december vid uppföljningen, i april under gemen fortbildningsdag och i juni vid utvärderingsdagar allt detta i arbetslagen som en del i det systematiska kvalitetsarbetet.

Ansvar: rektor, pedagogistor, förskollärare och barnskötare

Åtgärder vid akuta händelser

Se verksamhetshandboken - *Stödprocess vid diskriminering och kränkande behandling*.

Aktiva åtgärder mot diskriminering

1. Undersöka risker för diskriminering

Första steget innebär att utbildningsanordnaren ska undersöka den egna verksamheten för att upptäcka eventuella risker för diskriminering eller repressalier, eller andra hinder för barns och elevers lika rättigheter och möjligheter. Det kan både vara reella, faktiska hinder och hinder i form av attityder, normer och strukturer.

Genom att undersöka den egna verksamheten säkerställs att de åtgärder som vidtas motsvarar en verksamhets faktiska behov.

Undersökningen ska vara en inventering och utredning av verksamheten för att identifiera hinder för lika rättigheter och möjligheter och för att identifiera om det förekommer diskriminering, inklusive trakasserier och sexuella trakasserier eller repressalier, eller risker för diskriminering eller repressalier.

Arbetet ska göras på ett generellt plan till exempel genom att göra en översyn av olika rutiner, riktlinjer och policydokument men även av attityder och normer.

Undersökningen kan göras på olika sätt. Det kan handla om att en förskola/skola undersöker sin verksamhet genom:

- observationer
- pedagogisk dokumentation/reflektionsprotokoll
- utvecklingssamtal
- intervjuer av barn/elever

Gör undersökningen utifrån samtliga diskrimineringsgrunder. Undersökningen ska göras på en övergripande nivå för att identifiera risker/hinder i verksamheten.

2. Analysera orsaker

Efter undersökningen ska utbildningsanordnaren analysera orsakerna till upptäckta risker och hinder.

Analysens omfattning beror i stor utsträckning på vilken typ av verksamhet det handlar om och hur stor den är.

3. Genomföra åtgärder

I steg tre ska utbildningsanordnaren genomföra de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas, mot bakgrund av undersökningen och analysen. Utbildningsanordnaren ska alltså bedöma vilka konkreta åtgärder som ska genomföras.

Utbildningsanordnaren ska genomföra åtgärder för att undanröja de upptäckta riskerna och hindren, främjande åtgärder i syfte att utjämna skillnader i förutsättningar mellan olika grupper, det vill säga undanröja hinder för lika rättigheter och möjligheter.

Åtgärderna ska motsvara faktiska behov. Det betyder inte att det måste finnas ett barn/en elev i verksamheten som kan drabbas idag, utan att det finns risker eller hinder som skulle kunna leda till att någon kan bli diskriminerad.

4. Följ upp och utvärdera

Det sista steget är att följa upp och utvärdera undersökningen, analysen och åtgärderna.

När det är klart ska de erfarenheter som arbetet har gett gå att använda i steg ett (undersökningen) i nästa cykel av arbetet med aktiva åtgärder.

Plan mot diskriminering

Undersökning

Följande metoder har använts för att undersöka risker för diskriminering:

- Riskbedömning av miljön ute och inne.
- Observationer och pedagogisk dokumentation

Analys

Följande orsaker till risker och hinder har vi analyserat:

- Miljöer där det finns risker för att barn kränker barn, exempelvis undanskymda delar i utemiljön.
- Att organisationen över var pedagogerna ska befinna sig brister.

Åtgärder

Följande åtgärder ska vi arbeta med för att förebygga diskriminering samt främja lika rättigheter och möjligheter för barn:

- Morgonmöten där en pedagog från varje avdelning deltar och går igenom strukturen för dagen för att barn eller pedagog inte ska kunna utsättas för diskriminering.
- Regelbundna forum där dessa frågor tas upp för diskussion och beslut.

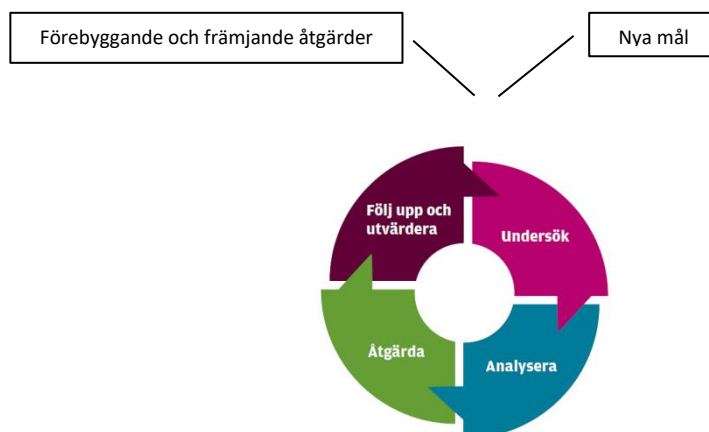
Uppföljning och utvärdering

Uppföljning genomförs i augusti vid upptakten, i december vid uppföljningen, i april under gemen fortbildningsdag och i juni vid utvärderingsdagar allt detta i arbetslagen som en del i det systematiska kvalitetsarbetet.

Ansvar: rektor, pedagogistor, förskollärare, barnskötare

Åtgärder vid akuta händelser

Se verksamhetshandboken - *Stödprocess vid diskriminering och kränkande behandling.*

Fördjupnings- och referensmaterial

Skolverket

A) Modulen - Främja likabehandling

Sökväg: *Lärportalen/ Alla moduler/ Förskolan/ skolans värdegrund/ Främja likabehandling*

Modulen består av åtta delar:

1. Ett sammanhållet uppdrag
2. Tillitsfulla relationer
3. Trygghet och studiero
4. Interaktion på nätet
5. Normer, normmedvetenhet och normkritik
6. Normerna i min verksamhet
7. Bemötande och förväntningar
8. Hitta balansen

Varje del av består i sin tur av fyra moment:

- Moment A – individuell förberedelse
- Moment B – kollegialt arbete
- Moment C – aktivitet
- Moment D – gemensam uppföljning

Omfattning

Det tar cirka 30 timmar att arbeta med en modul.

B) Sju timmar om...

Sökväg: *Skolutveckling/ Sju timmar om.../ Sju timmar om - enkelt och nära*

Här erbjuds möjlighet till kompetensutveckling i form av olika utvecklingspaket med namnet "Sju timmar om...". Utvecklingspaketen utgår från olika områden och innehåller material som kan användas i arbetet med att utveckla verksamheten. Områdena är skolövergripande och målgrupperna är olika; från förskola till gymnasiet. Gemensamt är att det inte bör ta mycket mer än sju arbetstimmar att bli klar med ett paket. Innan ni väljer vilket område ni tänker arbeta med bör en analys ha skett utifrån skolans behov.

1) Främja likabehandling

Detta är det första i en serie om tre utvecklingspaket om arbetet mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Det handlar om alla barns och elevers rätt att vara som de själva vill och att bli behandlade med respekt.

2) Förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling

Det här är det andra i en serie om tre utvecklingspaket om arbetet mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Arbetet syftar till att stärka det förebyggande arbetet. Det handlar bland annat om att genomföra bra kartläggningar och analyser samt att barn och elever är delaktiga i arbetet hela vägen. Ett framgångsrikt arbete mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling ökar barns och elevers möjligheter att lära och utvecklas.

3) Skolans värdegrund – om, genom och för

Ibland talas om ett värdegrundsuppdrag och ett kunskapsuppdrag men egentligen är uppdraget gemensamt och sammanhållet. Arbetet med det här utvecklingspaketet vill bidra till ökad samsyn om hur kunskaper och värden hänger ihop.

C) Stödmaterial

- ”Nolltolerans mot diskriminering och kränkande behandling”
- ”Förskolans och skolans värdegrund – förhållningssätt, verktyg och metoder”

Närvarande och
härvarande
pedagoger som
fördelar sig i miljön

Vara goda förebilder

Lämna över till kollega
när proffssigheten
dalar t.ex. vid konflikt
med barn

Prata med barnen –
inte över huvudet på
dem

Vad fotograferar vi
och varför?

Rätten till min kropp

Ligga steget före

Jämställt tänk,
påminna varandra

**FRÄMJANDE OCH
FÖREBYGGANDE ARBETE
*mot diskriminerande och
kränkande behandling*
*Undersökning – vad gör vi?***

Vad signaleras när
barnen tar med
leksaker hemifrån?

Status – makt?

Återkopplande
diskussioner vid
uppkomna
situationer

Kontinuerligt
riskanalysera miljön

Analysera sitt eget
bemötande – verbalt
och fysiskt
kroppsspråk

Arbetar med VIET
från 1-årsåret

Inte tillrättavisa –
påvisa hur vi ska göra
istället

Lyfta det positiva

Sociala berättelser

Värna en öppen
dialog mellan
förskolan och
hemmet